

ISSN 0367-3057

ФАРМАЦЕВТИЧНИЙ
ЖУРНАЛ

3 • 2006

наук, *В.О. БОРИС*,
О.П. ВІКТОРОВ,
СЬКИЙ, д-р фармац.
ЦЕНКО, д-р фармац.
БКИЙ, д-р мед. наук,
М. ДРОГОВОЗ, д-р мед.
СКИЙ, д-р фармац. наук,
МАІ, В.П. КУХАР, д-р
с, чл.-кор. ІА України,
СЮТИНА, д-р хім. наук,
іол. наук, *Н.І. М'ЯКУШ*-
ПОНОМАРЕНКО, д-р
УЛЬНИК, В.В. РУДЕНКО,
и, *О.В. СТЕФАНОВ*, д-р
кадемік АНТК України,
р фармац. наук, чл.-кор.

тац. наук, академік МАІ,
с, *М.О. КАЗАРІНОВ*, д-р
ІАЛЬЧУК, канд. фармац.
ЛЯПУНОВ, д-р фармац.
наук, *Ф.І. МАМЧУР*, д-р
КО, д-р фармац. наук,
рмаш. наук, *О.І. РУДЕН*-
фармац. наук, професор,
НАН і АМН України,



!

Й ЖУРНАЛ»

існити через:

-49-19

-25, 280-17-42

7-15, 417-87-67

44) 278-00-24,

Редакція

ФАРМАЦЕВТИЧНИЙ ЖУРНАЛ № 3

Двомісячний
науково-практичний журнал

ЗАСНОВАНИЙ 1928 р.

ТРАВЕНЬ—ЧЕРВЕНЬ

2006 • Київ

Видавництво «ЗДОРОВ'Я»

ЗМІСТ

МЕНЕДЖМЕНТ, МАРКЕТИНГ ТА ЛОГІСТИКА У ФАРМАЦІЇ

- Посилкіна О.В., Яремчук О.А., Дегальцев Д.В.* Актуальні проблеми концентрації фармацевтичного бізнесу в умовах загострення конкуренції на світовому та внутрішньому ринках 3
- Хоменко В.М., Немченко А.С., Ярмола І.К.* Наукове обґрунтування системи регіонального управління лікарським забезпеченням населення 8
- Мнушко З.М., Левченко І.П., Ольховська А.Б.* Методика визначення ставлення кінцевих споживачів до лікарських засобів 16

З ІСТОРІЇ СТАНОВЛЕННЯ КАДРОВОЇ СИСТЕМИ У ФАРМАЦІЇ

- Галій Л.В., Толочко В.М.* Історичний аналіз нормативно-правових засад визначення та розподілу обов'язків спеціалістів фармації 22

ФАРМАЦЕВТИЧНІ КАДРИ

- Слабий М.В.* Вивчення соціальної складової професійної діяльності фармацевтів 28

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВІЙСЬКОВОЇ ФАРМАЦІЇ

- Трохимчук В.В., Убогов С.Г., Шматенко О.П., Буднікова Т.М.* Функціональне моделювання процесу приймання лікарських засобів на військово-медичних складах 32

ОСНАЩЕННЯ МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДІВ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

- Євстрат'єв Є.Є., Олійник П.В.* Комплекс технічних засобів для проведення інфузійної терапії і введення ін'єкційних розчинів в умовах надзвичайних ситуацій 38

ДО ПИТАННЯ ВИГОТОВЛЕННЯ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ В АПТЕКАХ

- Власенко І.А., Коритнюк Р.С., Руденко В.В.* Методичні підходи до розробки технологічних інструкцій виготовлення лікарських засобів в умовах аптек 43

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

- Шаповалова В.О., Гудзенко А.О., Шаповалов Вал.В., Шаповалов В.В.* Фармацевтичне право — комплексна галузь права України 47

ЮВІЛЕЇ

- Професору Любові Іванівні Петрух — 60 років 54

ОГЛЯДИ

- Щербаков О.Б., Корчак Г.І., Скороход І.М., Сурмашева О.В., Міхійенкова Г.І.* Препарати йоду: вчора, сьогодні і завтра 55

ОРИГІНАЛЬНІ СТАТТІ

- Павлій О.О., Кобзар Н.П., Ісаєв С.Г., Чикіна О.Л., Жегунова Г.П., Антоненко О.В.* Методи синтезу, будова та біологічна активність заміщених 5-бром-N-(2'-карбоксибеніл)антронілової кислоти 68
- Блажеєвський М.Є., Бондаренко Н.Ю.* Кількісне визначення вікасолу в лікарських формах методом хемілюмінесценції 74
- Лук'яничук В.Д., Бабенко М.М.* Порівняльна фармакокінетична характеристика координаційної сполуки германію з нікотинамідом у нормі та при гострій інтоксикації динітроортокресолом 79



Z.M.Mnushko, I.P.Levchenko, A.B.Olkhovskay

METHOD OF DETERMINATION OF RELATION OF EVENTUAL USERS
TO MEDICATIONS

Key words: pharmaceutical market, medications of vegetable origin, positioning, complex expert estimation of preparations, conduct of users, conception of relation

SUMMARY

Complex expert estimation of medications of vegetable origin is conducted, by the method of construction of card of positioning markets positions of facilities of the explored assortment are certain at the domestic pharmaceutical market, the consumer's preferences are studied and common attitude of users is certain medications of vegetable origin in obedience to the model of ideal point.



З ІСТОРИЇ СТАНОВЛЕННЯ КАДРОВОЇ СИСТЕМИ У ФАРМАЦІЇ

УДК 615.12:614.25

Л.В.ГАЛІЙ, канд. фармац. наук, доц., В.М.ТОЛОЧКО, д-р фармац. наук, проф.
Національний фармацевтичний університет

ІСТОРИЧНИЙ АНАЛІЗ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ ЗАСАД ВИЗНАЧЕННЯ ТА РОЗПОДІЛУ ОБОВ'ЯЗКІВ СПЕЦІАЛІСТІВ ФАРМАЦІЇ

Ключові слова: фармацевтична галузь, професійні завдання та обов'язки спеціалістів, фармацевтичні заклади, підготовка та використання кадрів

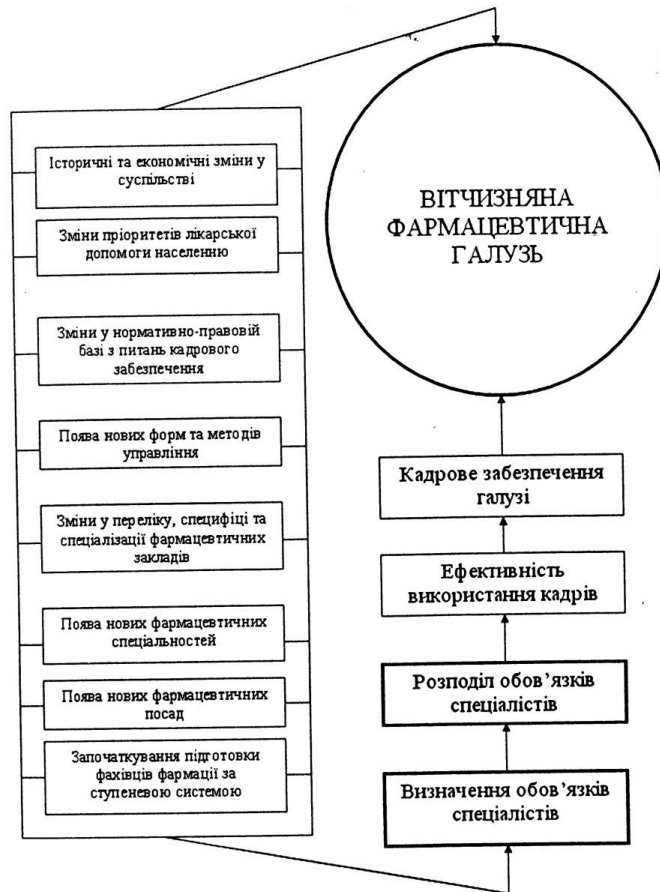
Зміни пріоритетів у системі охорони здоров'я та лікарського забезпечення населення, що відбулися за останні десятиріччя, суттєво вплинули на специфіку і перелік фармацевтичних закладів та, відповідно, на посади, характер і коло професійних обов'язків спеціалістів фармації [2, 3, 11]. Тому в сучасних умовах важливим є визначення та перерозподіл завдань та обов'язків спеціалістів, що сприятиме поліпшенню якості лікарської допомоги, ефективному використанню фармацевтичних кадрів, обґрунтуванню відкриття нових спеціальностей та спеціалізацій підготовки фахівців фармації.

Необхідність визначення та перерозподілу професійних завдань спеціалістів фармації у цілому зумовлена низкою чинників: історичними та економічними змінами у суспільстві; змінами нормативно-правової бази з питань кадрового забезпечення галузі; появою нових форм та методів управління фармацевтичними підприємствами; появою нових фармацевтичних спеціальностей (клінічного провізора та провізора-косметолога) і нових фармацевтичних посад (Уповноваженої особи) [5, 7, 12] (схема).

До того ж, у зв'язку з підписанням Україною Болонської угоди набуває особливої актуальності впровадження нормативно-правових та управлінських засад з підготовки бакалаврів і магістрів та їх входження у практичну фармацію. Відповідно до заходів Міністерств освіти і науки та охорони здоров'я України для цього передбачений перехідний період до 2010 року, протягом якого необхідно визначитись зі співіснуванням молодших спеціалістів (фармацевтів), спеціалістів (провізорів), бакалаврів та магістрів фармації [1]. Отже,

© Л.В.Галій, В.М.Толочко, 2006

Чинники, що впливають на стан вітчизняної фармацевтичної галузі та вимагають визначення і перерозподілу обов'язків фахівців у сучасних умовах



гостро постають питання про визначення та перерозподіл між ними обов'язків з орієнтацією в подальшому тільки на бакалаврів та магістрів. Наприклад:

- чи можуть претендувати на посаду провізора бакалаври, а обіймати її магістри?
- хто має обіймати посаду завідуючого аптечним пунктом — бакалавр чи магістр?
- чи можуть бакалаври претендувати на посади керівників (заступників) структурних підрозділів фармацевтичних закладів, а магістри обіймати ці посади?
- чи можуть обіймати посаду молодшого спеціаліста бакалаври?
- чи потребує перегляду діючий перелік посад і які посади необхідно передбачити тощо.

Виходячи з вищевикладеного, предметом нашого дослідження є пізнання змістовності професійних завдань та обов'язків спеціалістів фармації у сучасних умовах та в перспективі для теоретичного та наукового обґрунтування напрямків ефективного використання їх праці.

Як відомо, існування діалектичних законів розвитку явищ та процесів потребує проведення спочатку історичного аналізу, зокрема положень норма-

тивно-правових документів, що визначали місце і роль фахівця у фармацевтичній галузі. Саме ці результати представлені в даній роботі.

Дослідження показали, що здійснення фармацевтичної діяльності може бути реалізовано завдяки обґрунтованому функціонуванню певних закладів, перелік яких визначається нормативними актами. Так, відповідно до наказу МОЗ України № 385 від 28.10.02 р. «Про затвердження Переліків закладів охорони здоров'я, лікарських, провізорських посад та посад молодших спеціалістів з фармацевтичною освітою у закладах охорони здоров'я» [6] до фармацевтичних (аптечних) закладів належать аптеки, аптечна база (склад), база (склад) медичної техніки, база спеціального медичного постачання, контрольна аналітична лабораторія, лабораторія з аналізу якості ЛЗ, магазин (медичної техніки, медичної оптики).

Порівняння з попередніми наказами МОЗ СРСР № 1000 від 23.10.78 р. [10] та МОЗ України № 114 від 22.06.95 р. [4] (табл. 1) свідчить про виключення з Переліку фармацевтичних закладів аптечного кіоску та магазину і введення до його складу двох інших закладів — бази спеціального медичного постачання та лабораторії з аналізу якості лікарських засобів. Отже, функціонування в Україні понад 7500 аптечних кіосків та десятків аптечних маркетів не передбачено діючим Переліком.

Вищезазначеними нормативними актами також регламентується Перелік посад фармацевтичних працівників (табл. 2). Встановлено, що протягом досліджуваного періоду і у ньому відбулися значні зміни. Так, урахувавши скорочення обсягів виробництва ліків в умовах аптек, здійснена заміна посади провізора-технолога на посаду провізора. Започаткування підготовки фахівців за новими спеціальностями зумовило введення посад клінічного провізора та провізора-косметолога. Додатково введені посади провізора-інтерна та старшого провізора. Відбулися зміни і серед посад фахівців з середньою фармацевтичною освітою: ліквідовано посади молодшого фармацевта та продавця оптики і введено посаду лаборанта.

Таким чином, діючий Перелік охоплює дев'ять посад спеціалістів (провізорів), дві посади молодших спеціалістів (фармацевтів), дві посади можуть обіймати фахівці як з вищою, так і з середньою фармацевтичною освітою. Зазна-

Таблиця 1

Зміни у Переліку фармацевтичних (аптечних) закладів протягом 1978—2006 рр.

Перелік фармацевтичних закладів	Накази МОЗ СРСР та України		
	№ 1000 від 23.10.78 р.	№ 114 від 22.06.95 р.	№ 385 від 28.10.02 р. (діючий)
Аптека	+	+	+
Аптечна база	+	+	+
Аптечний кіоск	+		
Аптечний магазин	+		
Аптечний склад	+	+	+
База медтехніки	+	+	+
База спеціального медичного постачання			+
Контрольно-аналітична лабораторія	+	+	+
Лабораторія з аналізу якості лікарських засобів			+
Магазин медтехніки	+	+	+
Магазин оптики	+	+	+
Склад медтехніки	+	+	+
Центральна районна аптека	+	+	+

чимо, що посаду Уповноваженої особи Перелік не передбачає, хоча вона введена за наказом МОЗ України № 436 від 30.10.01 [5].

Історичний аналіз також свідчить, що у 80-ті роки минулого століття завдання та функції кожного закладу охорони здоров'я окреслювались окремим положенням, наприклад про аптеку, склад, кіоск, магазин тощо. Відповідно до нього визначалися завдання та обов'язки фахівців до кожної з визначених посад знов-таки через положення про ту або іншу посаду (завідуючого, заступника завідуючого, провізора-аналітика, провізора-технолога, фармацевта та ін.).

Згідно з Положенням про аптеку (наказ МОЗ СРСР № 689 від 18.08.72 р.) [8] основними її функціями були визнані такі: приготування, контроль та відпуск лікарських засобів населенню за рецептами; відпуск безрецептурних лікарських засобів; забезпечення лікувально-профілактичних закладів та інших установ лікарськими засобами і товарами аптечного асортименту; організація заготівлі лікарської рослинної сировини; проведення санітарно-просвітньої роботи з населенням та інформаційної роботи з лікарями.

Належними умовами виконання зазначених функцій були дотримання санітарного режиму і фармацевтичного порядку та забезпечення високої якості і культури лікарського обслуговування населення.

Таблиця 2

Зміни у Переліку посад фармацевтичних працівників протягом 1978—2006 рр.

Перелік посад фармацевтичних працівників	Накази МОЗ СРСР та України		
	№ 1255 від 30.12.76 р.	№ 114 від 22.06.95 р.	№ 385 від 28.10.02 р. (літучий)
<i>Посади для працівників з вищою фармацевтичною освітою</i>			
Завідуючий-провізор	+		
Завідуючий		+	**
Заступник завідуючого — провізор	+		
Заступник завідуючого		+	**
Завідуючий аптечним пунктом I категорії — провізор	+	*	
Завідуючий аптечним пунктом			+
Провізор			+
Провізор-аналітик		+	+
Провізор-інтерн	+	+	+
Провізор клінічний		+	+
Провізор-косметолог			+
Провізор-технолог			+
Старший провізор	+		
Уповноважена особа ***		+	+
<i>Посади для працівників як з вищою, так і з середньою фармацевтичною освітою</i>			
Завідуючий відділом — провізор (фармацевт)	+	+	
Завідуючий (начальник) структурного підрозділу			+
Заступник завідуючого відділом — провізор (фармацевт)	+	+	
Заступник завідуючого (начальника) структурного підрозділу			+
<i>Посади для працівників з середньою фармацевтичною освітою</i>			
Фармацевт			
Молодший фармацевт	+	+	+
Лаборант	+	+	
Продавець оптики	+		+

*Посада завідуючого аптечним пунктом аналогічна посаді завідуючого відділом.

**Або директор (начальник).

***За наказом МОЗ України № 436 від 30.10.01.

Додатково для завідуючого та завідуючих відділами аптеки передбачались господарські та загальноорганізаційні функції.

У цілому, організація праці на будь-якому підприємстві припускає використання двох принципів: кооперації та розподілу обов'язків. Результати аналізу доводять, що принцип кооперації обов'язків серед фахівців аптечного закладу передбачав виконання їх на трьох функціональних рівнях: загальнокоординаційному — завдання завідуючого аптекою, управлінському — завдання завідуючого відділом, безпосереднього виконання — завдання певного фахівця, причому на третьому рівні простежується співпраця 2—4 фахівців. Так, виконання функції приготування лікарських засобів було можливим лише за умов кооперації праці фармацевта, фасувальника, провізора-аналітика та провізора-технолога. З іншого боку, поділ обов'язків передбачав закріплення конкретного завдання за конкретним виконавцем. Наприклад, функцію організації заготівлі лікарської рослинної сировини цілком покладали на завідуючого аптекою.

У табл. 3 наведено дані про згруповані функції завідуючого аптекою відповідно до кожної функції аптеки. Зазначимо, що з 91 функції, які були розпо-

Таблиця 3
Визначення функцій спеціалістів аптечного закладу (на прикладі завідуючого аптекою)

Основні функції аптеки	Функції завідуючого аптекою	
Приготування, контроль та відпуск лікарських засобів населенню, у т.ч. за рецептами	1	Організація робіт з прийому рецептів, приготування, контролю та відпуску лікарських засобів
	2	Дотримання правил торгівлі та відпуску лікарських засобів для пільгових категорій населення
	3	Належне зберігання лікарських засобів відповідно до вимог Державної фармакопеї та нормативно-технічних документів
	4	Інформування керівників лікувально-профілактичних закладів про всі випадки помилок при виписуванні рецептів
	5	Забезпечення наявності всього асортименту лікарських засобів
	6	Керівництво аптечними пунктами та своєчасне постачання їм лікарських засобів
Забезпечення лікувально-профілактичних закладів та інших установ лікарськими засобами і товарами аптечного асортименту	7	Своєчасне забезпечення лікувально-профілактичних закладів лікарськими засобами
	8	Контроль за дотриманням правил зберігання лікарських засобів у лікувально-профілактичних закладах
Організація заготівлі лікарської рослинної сировини	9	Забезпечення заготівлі лікарської рослинної сировини
Проведення санітарно-просвітньої роботи з населенням	10	Здійснення першої долікарняної допомоги
	11	Забезпечення проведення санітарно-просвітньої роботи
Проведення інформаційної роботи з лікарями		
Дотримання санітарного режиму і фармацевтичного порядку	12	Забезпечення дотримання санітарного режиму та пожежної безпеки
Забезпечення високої якості та культури лікарського обслуговування населення	13	Запровадження сучасних методів лікарського забезпечення
Господарські та загальноорганізаційні функції	14	Забезпечення належних умов збереження товарно-матеріальних цінностей
	15	Контроль за раціональним використанням обладнання
	16	Правдиве ведення обліку та звітності
	17	Добір, розстановка та використання кадрів
	18	Затвердження графіків робіт, складання посадових інструкцій, забезпечення охорони праці

ділені між існуючими посадами (наказ МОЗ СРСР № 1255 від 30.12.76 р. [9]), 18 закріплювалися за завідуючим аптекою.

Така надмірна деталізація, на перший погляд, дійсно являла собою науково-обгрунтовану організацію праці, з оптимальним співвідношенням між поділом та кооперацією виконуваних обов'язків, хоча необхідно зазначити, що це була практично єдина спроба визначити та раціонально розподілити обов'язки серед фахівців фармації.

Таким чином, у сучасних умовах необхідно дослідити напрямки визначення і розподілу обов'язків між спеціалістами фармації з урахуванням чинників, що впливають на фармацевтичну галузь, та досвіду попередніх етапів розвитку і на цій основі обгрунтувати науково-методичні рекомендації до нормативно-правового забезпечення підготовки та використання кадрів у практичній фармації, що є предметом наших подальших досліджень.

Висновки

1. Проведений історичний аналіз нормативно-правових документів та положень з питань визначення та розподілу професійних завдань і обов'язків спеціалістів фармації свідчить, що вказані категорії завжди були комплексно ув'язані з Переліком закладів охорони здоров'я, Переліком посад та, насамперед, з діючою системою підготовки фахівців.

2. Докорінні зміни, що відбулися за останні роки у фармацевтичній діяльності, потребують глибоких досліджень, теоретичного обгрунтування та розробки стандартів, які визначають місце та роль кожного з фахівців (бакалавра, магістра, провізора, молодшого спеціаліста) у практичній фармації з урахуванням досвіду інших країн світу.

1. Болонський процес у фактах та документах / Упорядники *М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, В.Д. Шинкарук та ін.* — К., Тернопіль: Вид-во ТДПУ ім. В. Гнатюка, 2003. — 52 с.
2. *Маргитич В.* // Еженедельник «Аптека». — 2002. — № 15 (336). — С. 12—14.
3. *Мякушко Н.І.* // Фармац. журн. — 1996. — № 4. — С. 96—101.
4. Наказ МОЗ України № 114 від 22.06.1995 «Про затвердження Переліку закладів охорони здоров'я, Переліку лікарських посад і Переліку посад фармацевтичних працівників» // <http://www.zakon.rada.gov.ua>
5. Наказ МОЗ України № 436 від 30.10.01 «Про затвердження Інструкції про порядок контролю якості лікарських засобів під час оптової та роздрібної торгівлі» // Юридичні аспекти фармації. — 2004. — Т. 2. — С. 153—157.
6. Наказ МОЗ України № 385 від 28.10.02 «Про затвердження Переліків закладів охорони здоров'я, лікарських, провізорських посад та посад молодших спеціалістів з фармацевтичною освітою у закладах охорони здоров'я» // Там же. — 2004. — Т. 1. — С. 510—512.
7. *Плошенко М.* // Еженедельник «Аптека». — 2002. — № 40 (361). — С. 10—11.
8. Приказ Министерства здравоохранения СССР № 689 от 18.08.1972 «Об утверждении положений об аптечных учреждениях и фармацевтических должностях» // Сб. норматив. актов по аптечной службе / Под ред. *М.А. Клюева.* — М.: Медицина, 1979. — С. 69—72.
9. Приказ Министерства здравоохранения СССР № 1255 от 30.12.1976. «Об утверждении номенклатуры должностей фармацевтических работников и положений об отдельных учреждениях и должностях работников аптечных учреждений» // Сб. штатных нормативов и типовых штатов учреждений здравоохранения / Под ред. *С.П. Буренкова.* — М.: Медицина, 1986. — С. 40—42.
10. Приказ Министерства здравоохранения СССР № 1000 от 23.10.1978 «Номенклатура учреждений здравоохранения» // Там же. — М.: Медицина, 1986. — С. 29—37.
11. *Стефанов А.* // Еженедельник «Аптека». — 2003. — № 36 (407). — С. 17—18.
12. *Черных В.П., Зупанец И.А.* // Там же. — 2000. — № 24 (245). — С. 8—9.

Надійшла до редакції 09.02.2006.